

Присташ А. А.

ORCID: 0000-0001-6146-4181

старший викладач кафедри східних мов

Навчально-науковий гуманітарний інститут

Національної академії Служби безпеки України

м. Київ, Україна

АРАБСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР У ЛІТЕРАТУРНІЙ РЕЦЕПЦІЇ А. КРИМСЬКОГО (ЕПІСТОЛЯРНІЙ КЕЙС 1896–1897 РР.)

Ключові слова: А. Кримський, арабський фольклор, літературна рецепція, письменницький епістолярій.

На сучасному етапі розвитку літературознавства неможливо розглядати письменницький епістолярій лише як доповнення до художнього портрета адресанта, нехтуючи при цьому мистецькою цінністю його кореспонденцій. На думку В. Кузьменка, особлива цінність приватних листів полягає в тому, що вони, на відміну від художніх творів, несуть у собі суб'єктивний образ конкретної особи крізь призму авторської ментальності та рефлексій [2, с. 29]. Саме це й зумовлює особливий інтерес до приватного епістолярію А. Кримського 1896–1897 рр. (листи із Сирії та Лівану).

У 1896 р. орієнталіст вирушив до Сирії та Лівану для опанування розмовною арабською мовою. В. Рибалкін на основі аналізу листування А. Кримського зауважив, що за півтора року перебування на Сході дослідник зібрав понад дві тисячі арабських народних прислів'їв, які згодом увійшли до наукової праці “Матеріали для вивчення мови й етнографії Сирії” [3, с. 69, 71].

Однак знайомство з арабським фольклором виходило за рамки суто наукових пошуків А. Кримського: тривале перебування на Сході та постійна комунікація з носіями переважно культури арабів мали неабиякий вплив на світогляд українського вченого й митця, що яскраво простежується в його приватному листуванні з братом Сімою, яке адресант вів у формі щоденників.

Фольклорні перлини Сирії та Лівану проникали у свідомість А. Кримського поступово. Найяскравіше процес інонаціональної рецепції літератури, діалогізму та інтертекстуального зв'язку адресанта з арабською духовною цивілізацією вдається простежити діахронічно: якщо в перших своїх листах із Лівану він активно послуговувався німецькими та латинськими прислів'ями, то вже в січні 1897-го, тобто

через 3 місяці перебування на Сході, вперше скористався арабським прислів'ям для опису зими в Бейруті: “Нехай лютий рве й метас, він все ж пахне літом” [1, с. 94].

Стилістичну вмотивованість появи арабських прислів'їв у кореспонденціях умовно можемо пояснити двома причинами. Першою є детальне переповідання подій та ситуацій із власного життя: автор листів не просто згадував прислів'я, що запало йому в голову, а й описував ситуацію, під час якої мав нагоду почути його. Наприклад, господарку будинку, у якому проживав Кримський, дуже засмутило, що телеграма, яку наратор отримав від свого батька Юхима Степановича, адресована не їй від її власного сина. Цей факт змусив її висловитися прислів'ям: “Мое серце звернене до сина, а серце сина – до каменю” [1, с. 107]. Слід зазначити, що коли бейрутяни дізналися про захоплення Кримського арабськими прислів'ями, то з власної ініціативи почали приходити до нього та розповідати їх [1, с. 154]. Отож стала можливою і друга причина – рефлексія на основі здобутого досвіду та опрацьованих прислів'їв. Згадуючи маленького племінника Борю, Кримський намагався пояснити любов місцевих до не такого миловидного хлопчика Абдалли, використовуючи арабське прислів'я “Мавпенятко в очах матері є газелятком” [1, с. 145].

Отже, епістолярний доробок А. Кримського (сирійський та ліванський кейси) є доволі вагомим підґрунтям для подальших студій над арабістикою вітчизняного вченого-орієнталіста й митця. Адресант епістолярних текстів не видається науковцем, який збирає фактографічний матеріал для укладання нової книги, він виступає митцем, який стилістично збагатив виклад своїх думок елементами східної мудрості. Рецепція арабського фольклору в бейрутському епістолярії А. Кримського має різні форми, вона, безумовно, стала одним зі способів знайомства з культурою Сходу шляхом міжкультурної комунікації з її носіями.

Література:

1. Кримський А. Ю. Твори в п'яти томах / за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1973. Т. 5. Кн. 2: Листи з Сирії та Лівану (1896–1898). 335 с.
2. Кузьменко В. І. Письменницький епістолярій в українському літературному процесі 20–50-х років ХХ ст.: монографія. Київ : НАНУ, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка, 1998. 305 с.
3. Рибалкін В. С. Кримський як арабіст-діалектолог // Мовознавство. № 2(146). 1991. С. 68–74.